

Яцко Грета Василівна

*викладач кафедри міжнародних економічних відносин,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ІННОВАЦІЇ У СФЕРІ МАЛОГО БІЗНЕСУ НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ

У статті розглянуто особливості задіяння інтелектуальних інновацій у сфері малого бізнесу на сільських територіях. Значимість інноваційної діяльності, готовність до впровадження інноваційних проєктів є імперативом сьогодення, ключовою основою забезпечення перспектив розвитку територіальних одиниць, передусім сільських територій. Обґрунтовано необхідність впровадження інтелектуальних інновацій, які нині стосуються всіх сфер і видів економічної діяльності в межах функціонування макроекономічної системи будь-якої країни. Виокремлено пріоритетні напрями застосування інтелектуальних інновацій з метою підвищення ефективності та конкурентоспроможності сфери малого бізнесу. Виявлено низку проблемних питань розвитку інтелектуальних інновацій у малому бізнесі. Окреслено сфери впливу інтелектуальних інновацій на забезпечення збалансованого розвитку сільських територій, підвищення якості життєвого середовища сільських мешканців.

Ключові слова: інтелектуальні інновації, регіон, сфера малого бізнесу, сільські території, види економічної діяльності, суб'єкти господарювання.

Greta Yatsko

*Lecturer at the Department of International Economic Relations,
Uzhhorod National University*

INTELLECTUAL INNOVATIONS IN THE FIELD OF SMALL BUSINESS IN RURAL AREAS

The article examines the features of using intellectual innovations in the field of small business in rural areas. The need for the introduction of intellectual innovations, which currently concern all spheres and types of economic activity within the functioning of the macroeconomic system of any country, is substantiated. It is noted that the permanence of transformation processes necessitates the need for rapid adaptation to changing business conditions, the search for new approaches to solving problematic issues of the development and functioning of business entities, in particular the small business sector. It is emphasized that the use of intellectual and innovative technologies as a significant component of the development of society makes it possible to improve the provision of the human life process, providing opportunities for shaping the effectiveness of spheres and types of activity within territorial economic systems, in particular rural areas. Priority areas for the application of intellectual innovations are identified to increase the efficiency and competitiveness of the small business sector. A number of problematic issues in the development of intellectual innovations in small businesses have been identified, including limited resources, low awareness and sometimes even rejection of technological innovations, technical challenges, and regulatory barriers. The spheres of influence of intellectual innovations on ensuring the balanced development of rural areas and improving the quality of the living environment of rural residents are outlined. Integration processes of rural development, and in particular the small business sector, need to be activated, where it is expedient and necessary to combine efforts and coordinated actions of all participants in the process of ensuring rural development as a whole, where a significant role is assigned to state and regional authorities, local self-government bodies, business structures, interested members of territorial communities.

Keywords: intellectual innovations, region, small business, rural areas, types of economic activity, business entities.

Постановка проблеми. Сучасні інноваційні тенденції розвитку стосуються всіх сфер і видів економічної діяльності в межах функціонування макроекономічної системи будь-якої країни. Перманентність трансформаційних процесів зумовлює потребу швидкої адаптації до змінності умов господарювання, пошуку нових підходів до вирішення проблемних питань розвитку і функціонування суб'єктів господарювання, зокрема сфери малого

бізнесу. Водночас задіяння інтелектуально-інноваційних технологій, як вагомий складової розвитку суспільства дає змогу покращити забезпечення процесу життєдіяльності людини надаючи можливості для формування результативності сфер і видів діяльності в межах територіальних економічних систем, зокрема сільських територій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку і реалізації інтелектуально-іннова-

ційних проєктів у різноманітних галузях і видах економічної діяльності в межах територіальних систем розглядалися у працях як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Серед вітчизняних вчених-економістів досліджуваними питаннями займалися Л. Газуда, М. Газуда, Н. Волошук [1], А. Жарінова [2], О. Захарова, І. Барабанова [3], О. Крайнік, Т. Сергієнко [4], В. Пономаренко, О. Раєвська [5], П. Саблук, О. Шпикуляк, Л. Курило [7], С. Скиба [8] та інші.

Водночас інтелектуально-інноваційний розвиток передусім стосується інтелектуальної діяльності з подальшим впровадженням нововведень у господарську діяльність людини, тобто призводить до інновацій. Так, П. Саблук, О. Шпикуляк, Л. Курило, вважаючи, що інновації є завершеним результатом творчої праці новатора матеріалізованим або ж втіленим у вигляді нового чи удосконаленого продукту, певної послуги, процесу або ж управлінської системи, що ґрунтується на новітніх знаннях, відкриттях чи винаходах запропонованих на споживчому ринку [7, с. 100].

А. Жарінова акцентує увагу на тому, що інновацію слід обґрунтовувати як певний процес або ж структурну форму, що поєднує науку, техніку, підприємство й менеджмент в цілісну систему нововведень з характерними властивостями і окресленими закономірностями. Серед останніх з них: висока затратність нововведень, відповідний рівень ризику та відсоток загальних невдач, висока прибутковість у випадку забезпечення успіху, дифузійний та дискретний характер інноваційного процесу починаючи із зародження, освоєння, поширення і завершуючи етапом зрілості [2].

В контексті зазначеного, інтелектуальні інновації окреслюються поєднанням інтересів науки, освіти і сфери бізнесу або ж підприємництва. Так вважають й колектив авторів монографічного видання «Інтегрована система «Вища школа – бізнес структура»: методологія та концептуальні засади побудови» під редакцією В. Пономаренка, О. Раєвської [5, с. 89].

Інтелектуальна діяльність зумовлюється підходами до формування інтелектуальної власності, що активізує партнерські відносини та співпрацю між компаніями. Водночас як відмічають О. Крайнік та Т. Сергієнко ліцензування технологій дає додаткову можливість компаніям отримувати прибутки й відкриває нові ринки. Поєднання інтересів різних компаній уможливорює обмін інформацією, інноваційними технологіями з метою просування на ринок нових продуктів, послуг тощо [4, с. 249–259].

Серед зарубіжних науковців питаннями інтелектуального й інноваційного розвитку займалися: Datta A., Mukherjee D., Jessup L. [9], Lerner J. [10], Rogers M. [11].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Інтелектуально-інноваційний розвиток не є новою категорією, однак нині він набуває особливої актуальності, оскільки зумовлюється необхідністю обґрунтування новітніх підходів до

забезпечення розвитку територіальних економічних систем, а також сфер і видів діяльності в межах економіки регіонів. Особливе місце належить розвитку сільських територій, де ключовим є ефективне функціонування малого бізнесу, що дає змогу швидко адаптуватися до умов сьогодення, трансформаційних змін і впливу зовнішнього середовища.

Мета статті полягає у виявленні особливостей здійснення інтелектуальних інновацій у сфері малого бізнесу на сільських територіях.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сфера малого підприємництва відіграє вагомий роль у забезпеченні розвитку національної економіки країни створюючи нові робочі місця, підвищуючи рівень зайнятості населення, особливо в сільській місцевості, формуючи якісне життєве середовище, благополуччя та добробут сільських мешканців. В контексті зазначеного актуалізації набувають процеси запровадження інтелектуально-інноваційних технологій, зокрема штучного інтелекту тощо. В цілому зазначений підхід дає змогу окреслити перспективи розвитку суб'єктів господарювання в малому бізнесі й забезпечити їх конкурентні переваги в умовах постійної змінності і впливу зовнішнього середовища.

Значимість інноваційної діяльності, готовність до впровадження інноваційних проєктів є імперативом сьогодення, ключовою основою забезпечення перспектив розвитку територіальних одиниць, передусім сільських територій. Це стосується поєднання інтересів різних сфер життєзабезпечення людини, де базовими є процеси інтелектуалізації, наукові й інноваційні технології, їх впровадження, створення нових ідей, врахування інноваційних методів і прийомів, що в цілому уможливорює вирішення проблемних питань соціально-економічного й екологічного розвитку сільської місцевості.

Впровадження інтелектуально-інноваційних технологій окреслює конкурентні переваги суб'єктів малого бізнесу на основі впровадження новітніх технологій з метою удосконалення виробничого процесу, здійснення сучасних маркетингових підходів з покращенням сфери послуг, формування нових екостандартів для збереження навколишнього природного середовища, узгодження інтересів та дій урядових структур, територіальних органів влади й зацікавлених осіб, зокрема членів сільських територіальних громад.

У сучасних умовах трансформації національної економіки, як ми вже відмічали, особливу актуальність набуває розвиток малого бізнесу, передусім в межах сільських територій. Саме мале підприємство виступає каталізатором економічного зростання, створення робочих місць, стимулювання місцевої ініціативи та підвищення добробуту сільського населення. Водночас, в умовах глобалізації та цифровізації значну роль починають відігравати інтелектуальні інновації, які здатні забезпечити підвищення ефективності та конкурентоспроможності малого бізнесу.

Інтелектуальні інновації охоплюють впровадження сучасних технологій, цифрових інструментів, нових підходів до управління, маркетингу, логістики, а також розвитку людського капіталу. На сільських територіях, де спостерігається обмежений доступ до інфраструктури та інвестицій, саме інтелектуальний ресурс – знання, досвід, креативність – може стати ключовим фактором розвитку підприємницької активності.

Однак реалізація потенціалу інтелектуальних інновацій у сільському бізнесі стикається з низкою викликів: низьким рівнем цифрової грамотності, слабкою інтеграцією в глобальні ринки, недостатньою підтримкою з боку держави тощо. У зв'язку з цим виникає потреба у науковому осмисленні підходів до стимулювання інтелектуалізації малого бізнесу на селі, визначення ефективних інструментів політики підтримки та розробки практичних рекомендацій для підприємців.

Інтелектуальні інновації у сфері малого бізнесу можуть значно підвищити ефективність та конкурентоспроможність. Ось кілька напрямів, у яких інтелектуальні технології можуть застосовуватися:

1. Автоматизація процесів, де вагоме місце займає використання програмного забезпечення для автоматизації рутинних завдань, таких як бухгалтерія, управління запасами, обробка замовлень тощо, а також зниження витрат та підвищення точності завдяки автоматизації.

2. Аналітика даних, що охоплює збір та аналіз інформаційних даних для прийняття обґрунтованих бізнес-рішень. Крім цього, використання аналітичних платформ для прогнозування попиту, оптимізації маркетингових кампаній та поліпшення обслуговування клієнтів.

3. Персоналізація обслуговування клієнтів, де вагомого значення набуває використання технологій штучного інтелекту для створення персоналізованих рекомендацій та пропозицій клієнтам. При цьому важливим є підвищення задоволеності клієнтів завдяки індивідуальному підходу.

4. Цифровий маркетинг, який задіюється у процесі використання інструментів автоматизації маркетингу для цільового просування продуктів та послуг. Доцільністю зумовлюється аналіз поведінки споживачів та оптимізація рекламних кампаній у реальному часі.

5. Віртуальні та доповнені реальності, за яких пріоритетним є створення інтерактивного досвіду для клієнтів за допомогою віртуальної та доповненої реальностей. Водночас використання цих технологій для демонстрації продуктів, проведення тренінгів та інших цілей. Ці інновації можуть допомогти малому бізнесу адаптуватися до швидкозмінних умов ринку та забезпечити зростання.

Розвиток інтелектуальних інновацій у малому бізнесі може стикатися з рядом проблем, серед яких вагомими є:

1. Обмежені ресурси, що відмічаються нестачею фінансування для впровадження новітніх технологій й відсутністю кваліфікованих кадрів для роботи з інноваційними рішеннями.

2. Низька обізнаність, що включає недостатнє розуміння підприємцями переваг інтелектуальних інновацій, відсутність інформації про доступні технології та інструменти.

3. Технічні виклики, серед яких: складність інтеграції нових технологій у існуючі бізнес-процеси та забезпечення безпеки даних та захисту конфіденційної інформації.

4. Регуляторні бар'єри в частині недостатності або ж відсутності чіткої законодавчо-правової бази для використання інноваційних технологій. При цьому негативний вплив справляють бюрократичні перепони у впровадженні нововведень.

5. Опір змінам або ж небажання співробітників адаптуватися до нових технологій, також страх перед невідомим та можливими ризиками.

Подолання цих проблем може забезпечити ефективніше впровадження інтелектуальних інновацій у малому бізнесі.

На основі зазначеного вище вибудовується узагальнююча схема можливостей та перешкод застосування і розвитку інтелектуальних інновацій у сфері малого бізнесу рис. 1.

Інтелектуальні інновації можуть значно вплинути на розвиток сільських територій. Зазначені інновації стосуються:

– формування розумного сільського господарства на основі використання датчиків та дронів для моніторингу врожаїв, а також агрономічні прогнози за допомогою штучного інтелекту;

– інфраструктурного та транспортного забезпечення розвитку сільської території, оптимізація маршрутів для сільського транспорту, провадження розумних систем управління дорожнім рухом;

– сфери охорони здоров'я, де ключовою основою виступають підходи до формування телемедицина для покращення доступу до медичних послуг та використання AI-інструментів для діагностики захворювань;

– освітня сфера із задіянням онлайн-платформ для дистанційного навчання та використання AI для адаптації навчальних програм;

– енергетика в частині застосування інтелектуальних енергосистем для оптимізації споживання та відновлювальних джерел енергії з інтелектуальним управлінням.

Зазначені вище інновації сприятимуть забезпеченню збалансованого розвитку сільських територій, підвищенню якості життєвого середовища сільських мешканців.

Розвиток інтелектуальних інновацій на сільських територіях стикається з низкою проблем, серед яких вагомими є інфраструктурне забезпечення, оскільки недостатнім є доступ до швидкісного інтернету та

Рис. 1. Можливості та перешкоди із застосування і розвитку інтелектуальних інновацій у сфері малого бізнесу

Джерело: сформовано автором

обмеженою є енергетична інфраструктура. Крім цього фінансове забезпечення потребує особливої уваги через брак інвестицій для впровадження нових технологій, де високою є вартість обладнання й вже відмічених технологій. Освітня складова також потребує активізації в частині підвищення рівня цифрової грамотності серед населення через брак кваліфікованих кадрів для обслуговування нових систем. Нівелювання або ж зменшення перешкод потребують культурні й соціальні стереотипи, оскільки значними залишаються ще опір змінам з боку місцевого населення та недовіра до нових технологій. Особливої уваги потребують регуляторні питання, оскільки вони повинні окреслюватися чіткими правовими рамками для впровадження інновацій та уникнення бюрократичних перепон і складнощів з ліцензування. Відмічені проблеми потребують комплексного підходу

до їх вирішення, зокрема через співпрацю держави, бізнесу та суспільства в цілому та членів сільських територіальних громад, зокрема.

Висновки. Дослідження підтверджує, що вагомого значення набувають інтеграційні процеси розвитку сільських територій і зокрема сфери малого бізнесу, де доцільним і необхідним є поєднання зусиль та узгоджених дій всіх учасників процесу забезпечення сільського розвитку в цілому, де вагома роль відводиться органам державної і регіональної влади, органам місцевого самоврядування, бізнесовим структурам, зацікавленим членам територіальних громад. Врахування інтеграційного підходу в частині здійснення інтелектуальних інновацій у сфері малого бізнесу дасть змогу більш виважено приймати управлінські рішення з окресленням їх результативності щодо забезпечення сільського розвитку в цілому.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Газуда Л. М., Газуда М. В., Волошук Н. Ю. Інноваційні аспекти аграрного розвитку регіону. *Проблеми агропромислового комплексу Карпат. Міжвідомчий тематичний науковий збірник. Закарпатська державна сільськогосподарська дослідна станція НААН*. 2021. № 29-30. С. 117–124.
2. Жарінова А. Г. Інновація як форма реалізації інтелектуального капіталу. *Ефективна економіка*. 2013. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2292> (дата звернення: 27.04.2024).
3. Захарова О. В., Барбанова І. С. Нормативне підґрунтя активізації інноваційного розвитку регіонів України. *Економіка і організація управління*. 2019. № 1 (33). С. 53–63.
4. Крайнік О.М., Сергієнко Т.І. Сучасні технології менеджменту на промислових підприємствах в умовах ринкової економіки. *Modern Technologies in Economy and Management. Collective Scientific Monograph*. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole. 2019. Р. 493.
5. Пономаренко В. С., Раєвська О. В. Інтегрована система «Вища школа – бізнес структура»: методологія та концептуальні засади побудови: монографія. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2011. 160 с.

6. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 р. № 40-IV. ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (дата звернення: 12.05.2024).
7. Саблук П. Т., Шпикуляк О. Г., Курило Л. І. та ін. Інноваційна діяльність в аграрній сфері: інституціональний аспект: монографія. Київ : ННЦ ІАЕ, 2010. 706 с.
8. Скиба С. А. Роль людського потенціалу в креативній економіці. *Економіка і регіон*. 2014. № 6. С. 15–20.
9. Datta A., Mukherjee D., Jessup L. Understanding commercialization of technological innovation: taking stock and moving forward. *R&D Management*. 2014. Т. 45, № 3. С. 215–249. DOI: <https://doi.org/10.1111/radm.12068> (дата звернення: 23.05.2024).
10. Lerner J. Assessing the contribution of venture capital to innovation. *RAND Journal of Economics*. 2010. № 31(4). URL: <http://scripts.abe.kth.se/cesis/documents/CESISWP233.pdf> (дата звернення: 23.05.2024).
11. Rogers M. The Definition and Measurement of Innovation. Victoria: Melbourne Institute of Applied Economic and Social Research. 1998. 20 p.

REFERENCES

1. Gazuda L. M., Gazuda M. V. & Voloshchuk N. Yu. (2021). Innovatsiyni aspekty ahrarnoho rozvytku rehionu [Innovative aspects of the agrarian development of the region]. *Problemy ahropromyslovoho kompleksu Karpat. Mizhvidomchyy tematychnyy naukovyy zbirnyk*. [Problems of the agro-industrial complex of the Carpathians. Interdepartmental thematic scientific collection]. Transcarpathian State Agricultural Research Station of the NAAS. № 29-30, 117–124. [in Ukrainian]
2. Zharinova A. G. (2013). Innovatsiya yak forma realizatsiyi intelektual'noho kapitalu [Innovation as a form of realization of intellectual capital]. *Effective Economy*, 3. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2292> (accessed: 27.04.2024). [in Ukrainian]
3. Zakharova O. V. & Barbanova I. S. (2019). Normatyvne pidgruntya aktyvizatsiyi innovatsiynoho rozvytku rehioniv Ukrayiny [Regulatory basis for the activation of innovative development of regions of Ukraine]. *Economics and management organization*, 1 (33), 53–63. [in Ukrainian]
4. Kraynik O. M. & Sergienko T. I. (2019). *Suchasni tekhnolohiyi menedzhmentu na promyslovykh pidpryemstvakh v umovakh rynkovoyi ekonomiky* [Modern management technologies in industrial enterprises in a market economy]. Modern Technologies in Economy and Management. Collective Scientific Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole. p. 493. [in Ukrainian]
5. Ponomarenko V. S. & Raevneva O. V. (2011). *Intehrovana systema "Vyscha shkola – biznes struktura" : metodolohiya ta kontseptual'ni zasady pobudovy : monohrafiya* [Integrated system "Higher school – business structure": methodology and conceptual principles of construction: monograph]. Kharkiv: Publishing house "INZHEK". 160 p. [in Ukrainian]
6. Pro innovatsiynu diyal'nist': Zakon Ukrayiny vid 04.07.2002 r. № 40-IV. VR [On innovative activity: Law of Ukraine dated 04.07.2002 No. 40-IV. Verkhovna Rada], Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (access date 12.05.2024). [in Ukrainian]
7. Sabluk P. T., Shpykulyak O. G., Kurylo L. I. and others (2010). *Innovatsiyna diyal'nist' v ahrarniy sferi: instytutsional'nyy aspekt: monohrafiya* [Innovative activity in the agricultural sector: institutional aspect: monograph]. Kyiv: NNC IAE. 706 p. [in Ukrainian]
8. Skyba S. A. (2014). Rol' lyuds'koho potentsialu v kreatyvniy ekonomitsi [The role of human potential in the creative economy]. *Economy and Region*. № 6, 15–20. [in Ukrainian]
9. Datta A., Mukherjee D., Jessup L. (2014). Understanding commercialization of technological innovation: taking stock and moving forward. *R&D Management*. Т. 45, № 3, 215–249. DOI: <https://doi.org/10.1111/radm.12068> (accessed: 23.05.2024).
10. Lerner J. (2010). Assessing the contribution of venture capital to innovation. *RAND Journal of Economics*. № 31(4). Available at: <http://scripts.abe.kth.se/cesis/documents/CESISWP233.pdf> (accessed: 23.05.2024).
11. Rogers M. (1998). The Definition and Measurement of Innovation. Victoria: Melbourne Institute of Applied Economic and Social Research. 20 p.

Стаття надійшла: 25.05.2024

Стаття прийнята: 14.06.2024

Стаття опублікована: 20.06.2024